

۳۱۹۲۲

۱۶ / ۹ / ۱۳۷۹

دانشگاه قم

دانشکده علوم انسانی

مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی
تهران

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته فلسفه و کلام اسلامی

موضوع

تصحیح و تعلیق

«الصابی فی شرح اصول الکافی»

شرح و ترجمه کتاب ایمان و کفر اصول کافی

تألیف ملا خلیل غازی قزوینی

استاد راهنما

آقای جعفر شانظری

استاد مشاور

آقای احمد عابدی

تدوین

عبدالله کیوانی

زمستان ۱۳۷۸

9241

۳۱۹۲۲

تقديم

اللهم صل على فاطمة و آبيها و أمها و بعلمها و بنيتها و

السرا المستودع فيها و اجعلنا من شيعتها و محبيها

تقدیر و تشکر

با اجر نهادن به زحمات همه کارکنان و
کارمندان محترم دانشگاه قم بالاخص مسئولین
معزز اداره تحصیلات تکمیلی، تشکر خود را حضور
همه اساتید بزرگوار ابلاغ نموده و از عنایات استاد
محترم راهنما و استاد گرانقدر مشاور کمال
امتنان را داشته و ضمن تقدیر از زحماتشان
آرزوی موفقیت هر چه بیشتر را
برایشان دارم.

غازی فرہین ، خلیل

کلین ، محمد بن یعقوب

اصول کافی (کتاب)

الصافی فی شرح اصول الفاقہ (کتاب)

Faith ایمان

infidelity کفر

چکیده

کتاب گرانقدر «الاصافی فی شرح اصول الکافی» نوشته مرحوم ملاخلیل غازی

قزوینی - متولد سال ۱۰۰۱ و متوفای سال ۱۰۸۹ هجری - یکی از بهترین

شرح‌هایی است که به زبان فارسی بر اصول کافی نوشته شده است.

روش مرحوم قزوینی در شرح به این صورت است که ابتداء متن حدیث را تحت

عنوان «اصل» آورده و سپس تجزیه و ترکیب لغات و توضیح بعضی از کلمات روایت

را که لازم است به عنوان «شرح» ذکر نموده و بعد از آن با عنوان «یعنی» روایت را

به زبان فارسی ترجمه نموده است.

این پایان نامه، تصحیح نسخه خطی شرح کتاب ایمان و کفر آنرا از باب ۱۱۳ تا باب

۱۶۵ را در بر می‌گیرد.

مقدمه این مکتوب، تحقیقی است پیرامون شرح‌هایی که بر کتاب کافی نوشته شده

است همراه با توضیحاتی پیرامون خصوصیات آنها.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

مقدمه

۱.....	ثقة الاسلام كلینی
۲.....	کتاب کافی
۲.....	مباحث عقلی در کتاب کافی

پژوهش‌هایی در مورد کتاب کافی

۳.....	تعلیقات و حواشی بر کافی
۳.....	تحقیق در اسناد کافی
۴.....	تحقیق در صحة متون
۴.....	تحقیق در مورد الفاظ
۴.....	مختصر نویسی کافی
۴.....	ترجمه کافی
۵.....	فهرست نویسی برای کافی
۵.....	نوشتن مقدمه برای کافی
۵.....	تصحیح متن کتاب

صفحه

عنوان

۵..... شرح کافی

شرح های کتاب کافی

۶.....	شرح ملاصدرا
۷.....	الوافي في شرح الكافي
۸.....	شرح استرآبادی
۸.....	حیث الفلجة في شرح حديث الفرجة
۹.....	شرح حویزی
۹.....	بیایات الوافی لأحادیث أصول الكافي
۹.....	الرواشح السماویة في شرح الأحادیث الإمامیة
۱۰.....	شرح بلاغی نجفی
۱۱.....	شرح خواجه طوسی
۱۲.....	شرح رضوی
۱۲.....	شرح ملانوری
۱۲.....	شرح خاتون آبادی
۱۲.....	شرح میرزارفیع الدین نائینی
۱۳.....	شرح اولیاء تبریزی
۱۳.....	شرح ملامحمدرفیع جیلانی

صفحة

عنوان

١٣	الدر المنظوم من كلام المعصوم
١٣	كشف الكافي
١٤	شرح جنفوري
١٤	شرح حاجي تهراني
١٤	شرح شيرواني
١٤	هدى العقول في شرح أحاديث الاصول
١٥	هدى العقول
١٥	شرح ابن محمد شفيع
١٥	شرح ملا محمد هادي مازندراني
١٥	توضيح الكافي
١٦	مراة العقول في شرح أخبار ال الرسول
١٧	البضاعة المزجاة
١٧	شرح بعض العلماء الأصحاب
١٧	شرح سجاسي زنجاني
١٨	شرح تبريزي
١٨	شرح عابدي شاهرودي
١٨	جامع الأحاديث و الأقوال
١٨	الشافعي
١٨	جمع الشتات

صفحة

عنوان

١٩	هدية التجدين و تفصيل الجندين
١٩	شرح شيخ ابراهيم قطيفى
١٩	شرح جامع ملا صالح مازندراني
٢٠	شرح فروع كافي
٢٠	شواهد الاسلام
٢٠	شرح موسوى
٢٠	شرح مظفر
٢٠	شرح حديث جنود عقل و جهل
٢١	شرح كمرئى

الصابى فى شرح اصول الكافى

٢٤	باب صد و سيزدهم: «باب استصغار الذنب»
٢٧	باب صد و چهاردهم: «باب الإصرار على الذنب»
٣٠	باب صد و پانزدهم: «باب فى أصول الكفر و أركانه»
٤١	باب صد شانزدهم: «باب الرّياء»
٥٤	باب صد و هفدهم: «باب طلب الرّئاسة»
٥٩	باب صد و هجدهم: «باب اختتال الدّنيا بالدّين»
٦١	باب صد و نوزدهم: «باب من وصف عدلاً و عمل بغيره»

عنوان

صفحة

- باب صد و بیستم: «باب المراء و الخصومة و المعاداة الرجال» ٦٤
- باب صد و بیست و یکم: «باب الغضب» ٧٠
- باب صد و بیست و دوم: «باب الحسد» ٧٩
- باب صد و بیست و سوم: «باب العصبية» ٨٥
- باب صد و بیست و چهارم: «باب الكبر» ٨٩
- باب صد و بیست و پنجم: «باب العجب» ١٠١
- باب صد و بیست و ششم: «باب حبّ الدنيا و الحرص علیها» ١٠٨
- باب صد و بیست و هفتم: «باب الطمع» ١٢٢
- باب صد و بیست و هشتم: «باب الخرق» ١٢٤
- باب صد و بیست و نهم: «باب سوء الخلق» ١٢٥
- باب صد و سی ام: «باب السفه» ١٢٧
- باب صد و سی و یکم: «باب البذاء» ١٢٩
- باب صد و سی و دوم: «باب من يتقي شره» ١٣٩
- باب صد و سی و سوم: «باب البغي» ١٤٢
- باب صد و سی و چهارم: «باب الفخر و الكبر» ١٤٥
- باب صد و سی و پنجم: «باب القسوة» ١٤٨
- باب صد و سی و ششم: «باب الظلم» ١٥١
- باب صد و سی و هفتم: «باب اتباع الهوى» ١٦٢
- باب صد و سی و هشتم: «باب المكر و الغدر و الخديعة» ١٦٥

عنوان

صفحة

- باب صد و سى و نهم: «باب الكذب» ١٦٩
- باب صد و جهلم: «باب ذي اللسانين» ١٨٤
- باب صد و جهل و يكلم: «باب الهجرة» ١٨٧
- باب صد و جهل و دوم: «باب قطيعة الرحم» ١٩٣
- باب صد و جهل و سوم: «باب العقوق» ٢٠٠
- باب صد و جهل و چهارم: «باب الانتفاء» ٢٠٥
- باب صد و جهل و پنجم: «باب من أذى المسلمين أو احتقرهم» ٢٠٧
- باب صد و جهل و ششم: «باب من طلب عثرات المؤمنين و عوراتهم» ٢١٥
- باب صد و جهل و هفتم: «باب التعمير» ٢١٨
- باب صد و جهل و هشتم: «باب الغيبة و البهت» ٢٢٠
- باب صد و جهل و نهم: «باب الرواية على المؤمن» ٢٢٥
- باب صد و پنجاهم: «باب الشماتة» ٢٢٨
- باب صد و پنجاه و يكلم: «باب السباب» ٢٣٠
- باب صد و پنجاه و دوم: «باب التهمة و سوء الظن» ٢٣٤
- باب صد و پنجاه و سوم: «باب من لم ينصح أخاه المؤمن» ٢٣٦
- باب صد و پنجاه و چهارم: «باب خلف الوعد» ٢٣٩
- باب صد و پنجاه و پنجم: «باب من حجب أخاه المؤمن» ٢٤١
- باب صد و پنجاه و ششم: «باب من استعان به أخوه فلم يعنه» ٢٤٦
- باب صد و پنجاه و هفتم: «باب من منع مؤمناً شيئاً من عنده أو من عند غيره» ٢٤٩

عنوان

صفحة

٢٥٢	باب صد و پنجاه و هشتم: «باب من أخاف مؤمناً»
٢٥٤	باب صد و پنجاه و نهم: «باب النميمة»
٢٥٦	باب صد و شصت: «باب الأذاعة»
٢٦٣	باب صد و شصت و يكم: «باب من أطاع المخلوق في معصية الخالق»
٢٦٦	باب صد و شصت و دوم: «باب في عقوبات المعاصي العاجلة»
٢٧٠	باب صد و شصت و سوم: «باب مجالسة أهل المعاصي»
٢٩١	باب صد و شصت و چهارم: «باب اصناف الناس»
٢٩٩	چكیده انگلیسی
٣٠٠	منابع و مأخذ

مقدمه

موضوع این مقدمه عبارت است از: «شرح‌های کتاب کافی» و قبل از پرداختن به موضوع نکاتی را به طور اجمال متذکر می‌شویم.

ثقة الإسلام كلینی

ابو جعفر محمد بن یعقوب بن اسحاق کلینی رازی مؤلف کتاب کافی است، او متولد زمان امام عسکری علیه السلام و متوفای ۳۲۹ هـ می‌باشد. (۱) او در حقیقت، امین اسلام و در طریقت، دلیل اعلام و در شریعت، از اجلای به نام است. کسی در استواری گفتار و محکمی رفتار او به ویژه موقعیتی که در باطن در پیشگاه ائمه اطهار دارد، شکمی ندارد و در فضیلت و جلالت او همین بس که طائفه شیعه او را اوثق محمدین ثلاثه که کتب اربعه، یادگار جاوید آنهاست و رؤسای ارزنده مذهب شیعه‌اند، شمرده‌اند. (۲)

این اثیر از مرحوم کلینی با این صفات یاد کرده است:

۱ - فقیه،	۲ - عالم،	۳ - کبیر،	۴ - فاضل،
۵ - مشهور،	۶ - مصلح و مجدد مذهب امامیه در قرن سوم، (۳)		

مرحوم سید احمد حسینی در «الأرجوزة المختصرة» در مورد مرحوم کلینی اینگونه

سروده است:

العالم العلامة السامي المحلّ أعني الكليني بن يعقوب الأجل (۴)

۲ - ترجمه روضات الجنات، ج ۷ / ۴۰.

۴ - الكليني والكافي / ۲۱۱.

۱ - ترجمه روضات الجنات، ج ۷ / ۳۶.

۳ - الكليني والكافي / ۱۶۳.

کتاب کافی

کتاب کافی در رأس کتب حدیثی و فقهی شیعه امامیه است و مصدر اساسی و سیراب کننده‌ای است که سرچشمه آن پایان‌ناپذیر است و طالبش از آن خسته نمی‌شود، کتاب مرجعی است که فقیه، عالم، معلّم، متعلّم، خطیب و ادیب از آن مستغنی نبوده‌اند چرا که تمام علوم الهی در لابلاهی این کتاب جمع شده‌اند، یازده قرن است که فقه شیعی همچنان بر این مصدر اتکا دارد و این به خاطر آن است که این کتاب در برگزیده آثار اهل بیت سلام الله علیهم است و نیز صحیح‌ترین کتب اربعه و نافع‌ترین آنها می‌باشد و بهترین آنها از نظر جامعیت و ترتیب و تقسیم‌بندی می‌باشد.^(۱)

مباحث عقلی در کتاب کافی

با دقت نظر در کتاب کافی این نکته روشن می‌شود که مرحوم کلینی در تأسیس مباحث عقلی و مشخص کردن نظریه حق در آراء مختلف عقلی سهم به سزایی داشته است که ما در اینجا دو جهت را ذکر می‌کنیم:

۱ - مرحوم کلینی در مقدمه کتاب کافی درباره علت مقدم داشتن کتاب عقل و جهل می‌فرماید: «باب اولی که من به وسیله آن، این کتاب را افتتاح می‌کنم عبارت از «کتاب العقل و فضائل العلم» است که در آن فضیلت‌های علم و رفعت و بزرگی اهل علم و نقصان جهل و کم‌ارزشی و پستی جاهلان ذکر شده است، چرا که عقل محور حکم بین حق و باطل است که بر اساس آن، ثواب و عقاب داده می‌شود.»^(۲)

۲ - او به وسیله احادیث اهل بیت علیهم السلام بسیاری از مسائل اعتقادی و عقلی را روشن نموده است، برای مشخص شدن اهتمام به مباحث عقلی در این کتاب، کافی است که به ابواب مختلف کتاب و همچنین احادیثی که مرحوم کلینی برای هر بابی، انتخاب کرده است